

УДК 7.01/09:784.6

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-2.8>**А. Я. Бондарчук**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу
Рівненського державного гуманітарного університету

РОЛЬ ЕСТРАДНОЇ ПІСНІ У ФОРМУВАННІ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАПРЯМІВ ОСВІТИ

У статті розглядається місце та роль естрадної пісні в навчальному процесі музично-педагогічних напрямів освіти. Актуальність цього дослідження полягає в його націленості на вивчення специфіки вокальної культури в системі естрадного мистецтва. Аналіз проблеми формування вокальної культури дав змогу визначити сутність поняття «вокальна культура» та визначити роль естрадної пісні у її формуванні. У ході дослідження з'ясовано, що сучасна естрадна пісня – це складний синтез жанрів, виконавських стилів та напрямів, які нині є мотивом для виховання вокальної культури молодих людей. Адже естрадне мистецтво є загальнодоступним, надзвичайно поширеним та популярним, музичний рівень його постійно зростає, воно об'єднує різні форми виконавства.

Автор статті наголошує на тому, що нині естрадна пісня є актуальним художнім явищем у системі навчального простору ЗВО. На музично-педагогічних напрямках освіти з'являються такі дисципліни, як: «Естрадний вокал», «Естрадний ансамбль», «Джазовий хор» тощо. Студенти все більш активно проявляють інтерес до музичних шоу-програм, фестивалів, конкурсів, а це, своєю чергою, вимагає вивчення естрадної манери співу, володіння знаннями історичного розвитку цього жанру тощо.

У статті з'ясовано, що основними принципами для формування вокальної культури на зразках естрадної пісні є: сформованість основи співацького дихання; освоєння високої позиції звучання голосу; вироблення опори звуку; відпрацювання легкого голосоведення без форсування та різних атак звуку; оволодіння кантиленним та речитативним стилями, динамікою звуку, співацькою артикуляцією, чіткою дикцією, орфоєпією, специфічними вокальними прийоми, характерними для різноманітних жанрів естрадної пісні, сценічними рухами та мовою; знайомство з інсценуванням вокальних творів.

У дослідженні розглядаються основні вокальні прийоми естрадної манери виконання: субтон, фальцет, белтінг, тванг, розщеплення зв'язок, вібрато, йодль тощо. З'ясовано роль викладача у формуванні вокальної культури студентів, яка полягає у: чіткому розумінні специфіки роботи над кожним з вокальних прийомів, володінні низкою ефективних вправ на відпрацювання вокальних навичок студентом, аналізі доцільності використання тих чи інших прийомів у вокальних композиціях та вмінні їх поєднувати.

Ключові слова: естрадна пісня, вокальна культура, субтон, фальцет, белтінг, тванг, йодль, розщеплення зв'язок.

Постановка проблеми. На етапі інтеграції системи освіти в європейський освітній простір проблема формування вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти набуває особливого сенсу. Значуща роль пісенного естрадного мистецтва в сучасному суспільстві зумовлюється новою освітньою парадигмою, а це, своєю чергою, вимагає нових підходів до розробки та вдосконалення вокальних педагогічних технологій. Галузь вокальної педагогіки як компонент у системі естетичного виховання студентів мистецьких закладів освіти не є винятком.

Роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти – явище надзвичайно динамічне та перебуває в постійному вивченні. Саме тому актуальність нашого дослідження, яке націлене на вивчення специфіки вокальної культури в системі естрадного мистецтва, є очевидною особливо нині, коли інтерес спеціалістів-практиків до цього питання постійно зростає. Однак аналіз науко-

во-методичної літератури, присвяченої цьому питанню, виявив недостатній ступінь вивчення наявних у практиці проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових досліджень з питань методики формування вокальної культури дав змогу встановити зв'язки між історичним минулим і сучасними напрацюваннями в зазначеній галузі, що дало поштовх для вивчення ролі естрадної пісні у формуванні вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти.

Педагогічні умови вокального виховання молоді детально описані в роботах В. Багадурова, Л. Венгрус, Л. Гавриленко, В. Ємельянова, Н. Добровольської, Д. Локшина, О. Маруфенко, Д. Огороднова, Н. Орлової, О. Стахевича, Г. Стулової, В. Шацької та ін.

Як відомо, популярна естрадна музика досліджувалася з позицій філософського, соціально-естетичного та психолого-педагогічного аналізу функціонування масової музики

в соціокультурному середовищі (А. Васюріна, Л. Григорія, Л. Мальцев); формування музичної культури особистості засобами музики масових жанрів (Н. Коваленко, Г. Шестаков, Г. Шостаков); музично-творчого розвитку учнів різних вікових категорій у сучасних формах дозвілля (Б. Брилін, І. Назаренко, В. Петрушин); музичної моди в естетичному вихованні молоді (І. Климук).

Актуалізація естрадного напрямку як невід'ємного складника музично-естетичного виховання найповніше представлена в дисертаційних працях: О. Сапожник «Музично-естетичне виховання старшокласників (на матеріалі сучасної популярної естрадної музики)»; Д. Бабіча «Формування виконавської майстерності майбутніх артистів естрадних ансамблів»; М. Мозгового «Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні»; О. Хишко «Формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ»; Н. Дрожжина «Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради»; С. Черникова «Генезис естрадного вокально-ансамблевого виконавства і шляхи його професіоналізації».

Говорячи про фактори, що виводять масову музику на перший план у системі ціннісних орієнтацій підлітків, Г. Шостаков виділяє музичні, соціальні і технологічні фактори. До них можна додати і фактор психолого-соціологічної самоідентифікації, або музично-соціологічний. З ним пов'язане педагогічне дослідження М. Левченко, присвячене проблемам формування дитячої і молодіжної музичної аудиторії в сучасному суспільстві.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення ролі естрадної пісні у формуванні вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти.

Завдання:

– здійснити аналіз розробленості проблеми формування вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти;

– визначити сутність поняття «вокальна культура»;

– з'ясувати роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти;

– теоретично обґрунтувати основні етапи формування вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи питання вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти ми стикнулися з тим, що це явище поки що не було предметом спеціального системного дослідження. Часткові визначення стосовно вокальної культури трапляються у довідкових виданнях: музичних енциклопедіях, словниках музичних термінів, вікіпедії тощо.

Тому доцільно розпочати своє дослідження з поняття «культура». У контексті статті нас ціка-

вить вузьке розуміння цього феномена, а саме сфера духовного життя людини. Звідси випливає, що музична культура – це все, що пов'язане з народним музичним мистецтвом: пісні, танці, інструменти, звичаї, обряди, а також усе, що стосується професійної музики. Своєю чергою музична культура особистості характеризується тим, якою мірою людина засвоїла накопичені суспільством цінності мистецтва. Вокальна ж культура, склавшись та відокремившись, посіла своє місце у загальній культурі і нині відіграє в ній суттєву соціальну роль. Вокальна культура поділяється на популярну (часто звану естрадною, масовою) та елітарну (академічну музику). Саме на естрадній вокальній культурі ми зупинимось більш детально.

Естрадна вокальна культура має відносно невеликий історичний шлях розвитку, проте відрізняється своєрідною стилістикою, естетикою, поетикою, що робить її зрозумілою та популярною. Так, вітчизняне музикознавство традиційно орієнтоване на вивчення жанрів та напрямів академічної музики, а сучасна естрадна музика – це складний синтез жанрів, виконавських стилів та напрямів. Однак критерії, запозичені з академічної музики, виявляються не завжди придатними для аналізу феномена вокальної культури в контексті естрадної манери виконавства.

Крім того, вокальна педагогіка естрадного співу належить до мало розробленої галузі професійного навчання. Вокальна культура має свої особливості, що нині утворюють певну проблему. Ми маємо на увазі той факт, коли теорія і практика в сфері естрадного вокального мистецтва розходяться у своїх твердженнях та діях.

Сучасна молодь має своєрідні запити і художньо-естетичні потреби щодо музичного мистецтва. Саме естрадна пісня в її різножанрових проявах нині є мотивом для виховання вокальної культури молодих людей. Адже естрадне мистецтво є загальнодоступним, надзвичайно поширеним та популярним, музичний рівень його постійно зростає, воно об'єднує різні форми вокального та інструментального виконавства.

Натепер естрадна пісня є актуальним художнім явищем у системі загальноосвітнього навчального простору. Вона охоплює різні сфери музикування і виконавства: сольне, ансамблеве (вокальні ансамблі, вокально-інструментальні ансамблі, рок-групи), естрадні та джазові оркестри. В українських школах, ліцеях, коледжах з'являються класи естрадного вокалу, при загальноосвітніх школах та будинках дитячої творчості постійно збільшується чисельність гуртків естрадно-виконавського напрямку, діти і молодь усе більш активно залучаються до участі в музичних шоу-програмах, фестивалях, конкурсах. А викладачами та керівниками в таких закладах освіти є випускники музично-пе-

дагогічних напрямів освіти. Саме тому сучасні студенти повинні вивчати естрадну манеру співу, володіти знаннями історичного розвитку цього жанру тощо.

Однак сфера музичної естради – це досить різноманітний багатостильовий та багатожанровий феномен, який має безліч позитивних характеристик, знання яких сприяє вирішенню актуальних загальнопедагогічних, загальнокультурних і спеціальних завдань, а саме якісного перетворення музичних смаків і потреб молоді та розкриття її творчо-імпрізаційного потенціалу. При цьому освоєння естрадного музичного мистецтва не тільки доповнює і розширює зміст музичної освіти, але і сприяє активізації і пошуківленню процесу навчання [1].

На основі проаналізованих наукових досліджень та спираючись на досвід відомих педагогів та виконавців у сфері естрадного співу хочемо зазначити, що серед студентської молоді музично-педагогічних напрямів освіти спостерігається підвищення інтересу до естрадної пісні як джерела культурного виховання особистості. Адже серед основних характерних особливостей естрадного виконавства є простота, доступність, часто розважальна спрямованість. Крім того, серед його характерних особливостей можна відзначити насамперед можливість досить легкого запам'ятовування і музики, і слів твору, оскільки мелодія побудована таким чином, щоб її легко можна було відтворити. Естрадні пісні переважно мають куплетну форму виконання з повтореннями приспіву (рефрену) і тому стають запорукою легкого їх засвоєння.

Естрадний спів є одним з видів вокального мистецтва і спрямований забезпечувати виховну, пізнавальну, духовну, моральну функції. На жаль, сучасний стан естрадного співу інколи має розважальний та видовищний ефекти. Проте, на нашу думку, за допомогою естрадної манери співу та відфільтрованого репертуару можна виховати майбутнього співака, який матиме яскраву індивідуальність, володітиме різноманітними вокальними прийомами та манерами. Для цього потрібно проводити аналіз естрадного музичного репертуару та орієнтуватися на найкращі зразки як світової, так і української естрадної музики. Саме тоді естрадне мистецтво матиме перспективу у формуванні вокальної культури студентської молоді.

Основними завданнями естрадної манери співу є: формування основ співацького дихання; освоєння високої позиції звучання; вироблення опори звуку; відпрацювання легкого голосоведення без форсування та різних атак звуку, оволодіння кантиленним та речитативним стилями, динамікою звуку, співацькою артикуляцією, чіткою дикцією, орфоепією, специфічними вокальними прийомами, характерними для різнома-

нітних жанрів естрадної музики, сценічними рухами та мовою, знайомство з інсценуванням вокальних творів.

У контексті статті нами зосереджено увагу на вихованні вокальної культури студентів, а голос у цьому віці, як ніколи, вимагає кваліфікованого педагогічного керівництва, коли організація повноцінно резонуючого співоного звуку, стабілізація положення гортані у разі зміни голосних і висоти тону здійснюється під час анатомо-морфологічного розвитку голосоутворюючої системи на фоні росту всього організму. Психолого-педагогічні умови, як провідні чинники успішності процесу розвитку співацького голосу студентів, сприятимуть формуванню в них стійкого інтересу до вокальної культури, набуттю певних знань з цієї галузі, вдосконаленню виконавського сценічного досвіду, розвитку й водночас збереженню повноцінної фонації під час повноцінного формування голосу.

З огляду на це особливу увагу потрібно приділяти формуванню вокальних умінь і навичок, зокрема дикції, дихання, співу стаккато, легато, маркато. Тим самим виховувати прагнення до красивого співу, а також бажання удосконалювати культуру виконавської майстерності. У ході занять вокалом необхідно послідовно формувати здатність відчувати настрій всього твору, усвідомлювати окремі інтонації та акценти тексту, фразування, уміння самостійно інтерпретувати твір.

Варто наголосити, що, незважаючи на різноманітність стилів естрадного співу, для них характерна майже однакова постановка голосу і дихання, як і для академічної манери співу. Класична теза про те, що «мистецтво співу – це мистецтво дихання» є абсолютно доречною і для естрадної манери співу.

Саме тому основу якісного, професійного естрадного виконавства (як і академічного, народного, джазового та ін.) становить насамперед дихання. Роботу зі студентами потрібно розпочинати з вправ на розвиток вокального дихання. Наступним етапом роботи над формуванням вокальної культури є визначення ролі гортані, її положення під час співу, зняття зажатості тощо. Для цього використовується низка вправ, які допомагають ефективно впоратися з поставленими завданнями.

Для естрадної манери виконання співаку потрібно вміти користуватися як твердим, так і м'яким піднебінням, «вокальним носом», а також освоїти такі вокальні прийоми, як: субтон, академічний звук, фальцет, тванг, белтінг, розщеплення зв'язок, вібрато, йодль тощо. Саме використання цих прийомів естрадної музики формує вокальну культуру виконавця. Тому викладач повинен сам чітко розуміти специфіку роботи над ними, мати низку ефективних вправ на відпрацювання нави-

чок студентом, аналізувати доцільність використання тих чи інших прийомів у вокальних композиціях та навчити вміло їх поєднувати.

Особливого значення в процесі формування вокальної культури студентів потрібно надати умінню правильно інтонувати мелодію. У їх свідомості термін «інтонація» зазвичай виникає як звуковисотна категорія. Проте вона включає в себе і виразність мелодійної та гармонічної ліній, тембр, відповідність музичної інтонації слову, динаміці, емоційно забарвленому настрою.

Дуже важливо для розвитку вокальної культури слідкувати за тим, щоб не було «носового звучання». Досягти красивого тембру голосу добре допомагає імітація – наслідування співу різних виконавців. При цьому імітацію бажано використовувати з розвитком вокальної техніки і роботою над сценічним іміджем.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши сутність поняття «вокальна культура», ми визначили, що це система, яка складається із знань, умінь,

здібностей та якостей студентів, сформованих на основі правильної методики роботи над постановкою голосу, доцільно підібраним репертуаром та практикою роботи на сцені. У ході дослідження нами з'ясовано, що естрадна пісня є важливим компонентом у формуванні вокальної культури студентів музично-педагогічних напрямів освіти. Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, що стосуються проблеми вокальної культури студентів. Потребує спеціальних досліджень проблема розробки новітніх технологій естрадно-співацької діяльності студентів музично-педагогічних напрямів освіти вищих навчальних закладів, визначення педагогічної доцільності естрадно-виконавського репертуару у роботі з ними.

Список використаної літератури:

1. Гавацко Е.П. Формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу : науково-методичний посібник. Ужгород : Закарпатський ін-т післядип. вищої освіти, 2017. 65 с.

Bondarchuk A. The role of the pop song in the formation of vocal culture of students of musical and pedagogical areas of education

The article considers the place and role of pop song in the educational process of music and pedagogical areas of education. The relevance of this study lies in its focus on the study of the specifics of vocal culture in the system of pop art. The analysis of the problem of vocal culture formation allowed to define the essence of the concept of "vocal culture" and to find out the role of pop song in its formation. The study found that modern pop song is a complex synthesis of genres, performance styles and trends, which today is the motive for the education of vocal culture of young people. After all, pop art is widely available, extremely widespread and popular, its musical level is constantly growing, it combines different forms of performance.

The author of the article emphasizes that today pop song is an actual artistic phenomenon in the system of educational space of ZVO. In music and pedagogical areas of education there are such disciplines as: "Variety vocals", "Variety ensemble", "Jazz choir", etc. Students are increasingly interested in music shows, festivals, competitions, and this, in turn, requires the study of pop singing, knowledge of the historical development of this genre, etc.

The article finds out that the main principles for the formation of vocal culture on the samples of pop song are: the formation of the basis of singing breath; mastering the high position of the sound of the voice; production of sound support; practicing easy voting without forcing and various sound attacks; mastering cantilena and recitative styles, sound dynamics, singing articulation, clear diction, orthoepy, specific vocal techniques characteristic of various genres of pop song, stage movements and language; acquaintance with staging of vocal works.

The study examines the main vocal techniques of pop style: subtone, falsetto, belting, twang, ligament cleavage, vibrato, yodel, etc. The role of the teacher in the formation of students' vocal culture is clarified, which consists in: a clear understanding of the specifics of working on each of the vocal techniques, having a number of effective exercises to develop vocal skills by students, analysis of the feasibility of using certain techniques in vocal compositions.

Key words: pop song, vocal culture, subtone, falsetto, belting, twang, yodel, splitting.